

Spotkajmy się na ławeczce

Najpierw spotkali się na ławeczce, teraz na podsumowaniu projektu w Gminnym Ośrodku Kultury w Boćkach – obok siebie usiedli realizatorzy projektu, badacze oraz mieszkańcy wsi, w których prowadzono poszukiwania ręczników. Projekt „Spotkajmy się na ławeczce” realizowało Muzeum w Bielsku Podlaskim Oddział Muzeum Podlaskiego w Białymstoku we współpracy z Uniwersytetem im. A. Mickiewicza w Poznaniu oraz Uniwersytetem Państwowym im. A. Puszkina w Brześciu.

Niedzielne spotkanie rozpoczął muzycznie zespół „Klekociaki”, a w imieniu władz gminy gości powitał Walenty Korycki. O samym projekcie i jego realizacji opowiedziała kierownik bielskiego muzeum, Alina Dębowska. Podczas prezentacji przedstawiono m.in. wyniki badań. Miły akcent stanowił tort, przy którym przez długi czas trwały dyskusje o ręcznikach ludowych, tradycji, przeplatane wspomnieniami przybyłych gości.

Podczas spotkania zaprezentowano również nowe wydawnictwo – „Katalog ręczników ludowych gminy Boćki, Brańsk, Rudka, Wyszki” będące kontynuacją książki z 2015 roku, w którym znalazły się ręczniki z gminy Bielsk Podlaski.

Okazuje się że podczas swojej pracy inwentaryzatorzy dotarli do 337 ręczników ludowych w czterech gminach – Boćki, Brańsk, Rudka i Wyszki. Zdaniem badaczy w ujęciu syntetycznym zebrany materiał daje duże możliwości przeprowadzania różnego rodzaju analiz i tworzenia wniosków, co jest zasługą skali i rozmachu zrealizowanego projektu. Najlepsza sytuacja pod względem zebranego materiału dotyczy gminy Boćki, z której pozyskano dane na temat 151 ręczników ludowych. Drugą jest gmina Brańsk – tu badacze dotarli do 105, trzecią gmina Wyszki, gdzie udało się opisać 70 ręczników. Najmniej ręczników zebrano w gminie Rudka - zaledwie 11, ale to właśnie stąd pochodzą te najstarsze okazy.

Projekt „Spotkajmy się na ławeczce. Badania terenowe studentów ręcznika ludowego Ziemi Bielskiej” dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Dziedzictwo Kulturowe, priorytet kultura ludowa i tradycyjna.

Najstarsze ze zinwentaryzowanych ręczników pochodzą z końca XIX w. Trzy z nich, odnalezione w Rudce wykonano w Warszawie około 1882 roku w katolickiej rodzinie. Wszystkie wyszyto na tkaninie fabrycznej i ozdobiono haftem płaskim.

Zebrany materiał pozwala ustalić ilość ręczników wykonanych w kolejnych latach lub dekadach. Najmniej liczne, ze względu na długi okres, jaki minął od chwili ich wykonania są reprezentowane ręczniki z 2 połowy XIX wieku i pierwszych dwóch dekad XX wieku (kolejno 4 i 6 szt.). W trzeciej dekadzie XX wieku ich liczba wzrosła do 31 (11,4% wszystkich ręczników, które potrafimy datować), a w latach 30. XX wieku – 40 (14,7%). Duży skok, do 63 sztuk (23,2%) odnotowano w latach 40. XX wieku, a największy do 82 (30,2%) przypada na lata 50. XX wieku. Kolejne dekady przynoszą znaczny spadek ilościowy.

Z przekazów ustnych wiadomo, że ręczniki osiągały znaczne długości. Niektóre miały nawet grubo ponad 3 metry. Kilkanaście takich ręczników odnaleziono w gminie Bielsk Podlaski w 2015 r., jednak większość stanowiły te z przedziału od 2 do 3 metrów. Ich udział wynosił 80% wszystkich ręczników z tego terenu. Tymczasem ręczniki z gminy Boćki, Brańsk, Rudka i Wyszki zdecydowanie różnią się pod tym względem od tych z okolic Bielska Podlaskiego. Największy odsetek stanowią tu ręczniki mieszczące się w przedziale do 2 metrów długości – jest ich 215, czyli 64% wszystkich. Spośród 337 ręczników tylko jeden ma ponad 3 metry.

Na przebadanym obszarze zdecydowaną większość stanowią ręczniki wykonane na tkaninie samodziłowej. Ich całkowita liczba to 246 (73%), podczas gdy ręczników na tkaninie fabrycznej odnaleziono jedynie 90 (26,7%).

Na całym badanym terenie odnotowano 169 ręczników „katolickich” i 162 „prawosławne”. Procentowo ich liczba rozkłada się więc niemal równo. Przewagę ręczników „katolickich” obserwujemy w gminie Brańsk, Wyszki i Rudka, zaś „prawosławnych” w gminie Boćki.